

Nr 22.

Ankom till riksdagens kansli den 8 april 1943 kl. 7 f. m.

*Bevillningsutskottets betänkande i anledning av väckta motioner
om viss skattefrihet för jordbrukskassor m. fl.*

I två likalydande, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, nr 83 i första kammaren av herr *Friggeråker* m. fl. och nr 120 i andra kammaren av herr *Nilson* i Spånstad m. fl., har hemställts, att riksdagen måtte besluta, »att vid 29 § kommunalskattelagen fogas bestämmelser, som medgiva rätt till skattefritt avdrag för avsättning till reservfond, intill dess reservfond uppgår till 20 procent av utlåningen för jordbrukskassa, 10 procent av utlåningen för centralkassa och utan begränsning för Svenska jordbrukskreditkassan».

Beträffande motiveringen för detta förslag, i den mån redogörelse härför ej lämnas i det följande, får utskottet hänvisa till motionen nr 120 i andra kammaren.

Jordbrukets kreditkassor, vilkas verksamhet regleras genom förordning den 5 juni 1942 om jordbrukets kreditkassor (nr 325), hava till ändamål att tillgodose jordbrukets kreditbehov, i första hand dess behov av driftkredit. Vidare skola de befordra sparverksamheten på landsbygden ävensom i övrigt främja en sund utveckling av medlemmarnas ekonomiska förhållanden. Till jordbrukets kreditkassor räknas svenska jordbrukskreditkassan, centralkassor för jordbrukskredit och jordbrukskassor. Kassorna skola vara organiserade såsom ekonomiska föreningar med begränsad personlig ansvarighet. Varje centralkassa skall vara ansluten till jordbrukskreditkassan och varje jordbrukskassa till den centralkassa, inom vars verksamhetsområde jordbrukskassans styrelse har sitt säte. Till medlem av jordbrukskreditkassan må allenast kunna antagas centralkassa. Centralkassa skall till jordbrukskreditkassan erlägga en insats av 500 kronor, vilken skall tillföras jordbrukskreditkassans reservfond. Till medlem av centralkassa må endast kunna antagas godkänd jordbrukskassa eller jordbruksekonomisk förening, vars styrelse har sitt säte inom centralkassans verksamhetsområde. Jordbrukskassa eller jordbruksekonomisk förening, vilken antages till medlem av centralkassa, skall till centralkassan erlägga en insats av 100 kronor, som skall tillföras centralkassans reservfond. Till medlem av jordbrukskassa slutligen må endast antagas ägare eller brukare av jordbruksfastighet, belägen inom jordbrukskassans verksamhetsområde, ävensom här i riket registrerat aktiebo-

lag, som har till ändamål att idka jordbruk och som äger eller brukar fastighet som nyss nämnts. Vid inträdet i jordbrukskassa skall medlem teckna minst en andel i kassan och för varje andel erlægga en insats av 25 kronor. Till grundfond för jordbrukskreditkassan har staten genom riksgäldskontoret ställt till förfogande 25 miljoner kronor och till grundfond för centralkassa lägst 100,000 kronor högst 1,000,000 kronor. Såväl jordbrukskreditkassans som centralkassas behållna årsvinst skall i sin helhet avsättas till reservfond. Då centralkassas reservfond uppgår till ett belopp, motsvarande 10 procent av kassans utlåning vid utgången av senast förflutna räkenskapsåret, ankommer det på kassan att bestämma, i vad mån någon del av årsvinsten skall disponeras för annat ändamål. Efter beslut å föreningsammansamtråde med centralkassa må dock av årsvinsten kunna lämnas utdelning till anslutna jordbruksekonomiska föreningar å deras insatser, dock högst efter en räntesats av 5 procent. Av jordbrukskassas årsvinst skola minst 75 procent avsättas till reservfond. Då reservfonden uppgår till belopp, motsvarande 20 procent av jordbrukskassans utlåning vid utgången av senast förflutna räkenskapsåret, ankommer det på jordbrukskassan att bestämma, i vad mån den andel av årsvinsten, som skall avsättas till reservfonden, må understiga 75 procent. I den mån årsvinsten i jordbrukskassa ej åtgår för avsättning till reservfonden må efter beslut å föreningsammansamtråde kunna lämnas utdelning å medlemmarnas insatser, dock högst efter en räntesats av 5 procent. Jordbrukskreditkassan får lämna kredit allenast åt ansluten centralkassa samt åt jordbruksekonomisk förening, som är medlem av centralkassa. Kreditgivningen får allenast bestå av reverslån. Lån må beviljas på högst ett år eller, om fråga är om lån till centralkassa eller mot pant av fastighetsinteckning eller obligationer, på viss tids, högst tre månaders, uppsägning. Centralkassa får ej lämna kredit till andra än medlemmar. Motsvarande gäller för jordbrukskassorna. Kreditgivningen från centralkassa till jordbrukskassorna består i återbelåning av hos dessa kassor belånade fordringsbevis. Kreditgivningen till de jordbruksekonomiska föreningarna består i utlämnande av reverslån eller beviljande av kredit i räkning eller växeliskontering. Reverslån får beviljas på högst ett år eller, om pant i fastighetsinteckning eller obligationer blivit ställd, på viss tids, högst tre månaders, uppsägning. Kredit i räkning får beviljas på högst ett år. Beträffande jordbrukskassornas kreditgivning gälla motsvarande regler som rörande kreditgivningen från centralkassorna till de jordbruksekonomiska föreningarna.

Enligt nu gällande bestämmelser föreligger skattskyldighet för såväl jordbrukets kreditkassor som Sveriges allmänna hypoteksbank, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, hypoteksföreningar, svenska bostadskreditkassan och bostadskreditföreningar. Skattskyldigheten för hypoteks- och bostadskreditinrättningarna infördes år 1942, men förelåg beträffande jordbrukets kreditkassor redan dessförinnan. I samband med nu nämnda författningsändring infördes i 29 § 3 mom. kommunalskattelagen ett stadgande av innehåll, att hypoteks- och bostadskreditinrättningarna medgåvos rätt att vid

beskattningen avdraga belopp, som avsatts till reserv- eller säkerhetsfond, i den mån avsättningen var nödvändig för uppbringande av fonden till ett belopp motsvarande, vad avser hypoteksorganisationerna 2 procent, i fråga om bostadskreditkassan 3 procent och såvitt gäller bostadskreditförening 6 procent av inrättningens skulder. Alltsedan kommunalskattelagens tillkomst år 1928 har vidare i 29 § 3 mom. funnits en bestämmelse om viss avdragsrätt av nu ifrågakvarande slag för sparbank. Enligt nämnda bestämmelse må för sparbank avdrag ske för belopp, som avsatts till reservfond, i den mån avsättningen är nödvändig för uppbringande av sparbankens fonder till det enligt gällande lag i förhållande till sparbankens inlåning erforderliga minsta belopp eller, i förekommande fall, till det belopp, som skolat minst erfordras, därest från sparbankens fonder avdragits säkerhetsfond eller, under de tio första räkenskapsåren efter sparbankens bildande, grundfond.

I de föreliggande motionerna har till stöd för de däri framställda yrkandena framhållits bland annat, att frågan om konsolidering av jordbrukskasserörelsen i samband med år 1942 avlämnad proposition om ny jordbrukskasselagstiftning icke upptagits på annat sätt än att föreskrifter lämnats om avsättning till reservfond. Den sålunda föreskrivna och ur alla synpunkter önskvärda konsolideringen av jordbrukskasseverksamheten motverkades dock i hög grad av gällande skattelagstiftning. Denna medförde att jordbrukskassa måste erlægga ungefär 40 procent av årsvinsten i skatter. Denna beskattning hindrade på ett betänkligt sätt den ytterst önskvärda tillväxten av kasserörelsens fonder och fördröjde uppnåendet av den fondbildning, som fixerats i lagtexten. För jordbrukskasserörelsen skulle stadganden av motsvarande innebörd som dem, vilka gällde för hypoteks- och bostadskreditinrättningarna samt för sparbankerna, vara synnerligen betydelsefulla för att stärka rörelsens ställning. Det syntes också motionärerna vid jämförelse med nu återopade kredit- och sparinrättningar, att jämförliga bestämmelser skulle innebära en gärd av rättvisa mot jordbrukskasserörelsen.

Efter därom i grundlagsenlig ordning framställd begäran har utskottet emottagit utlåtanden från kammarrätten, bank- och fondinspektionen samt länsstyrelserna i Östergötlands, Kristianstads, Skaraborgs och Gävleborgs län.

Vid bank- och fondinspektionens utlåtande har fogats yttrande av svenska jordbrukskreditkassan.

Kammarrätten har förklarat sig icke hava något att erinra mot den gjorda framställningen. Emellertid har kammarrätten ifrågasatt, huruvida icke i enlighet med grunderna för 1942 års lagstiftning någon begränsning borde stadgas beträffande skattefriheten jämväl för svenska jordbrukskreditkassan. Kammarrätten har därjämte anfört bland annat följande: Kammarrätten delade den uppfattningen, att vid taxering rätt till avdrag för avsättning till reservfond i princip borde tillerkännas jordbrukets kreditkassor. Den av motionärerna föreslagna avdragsrätten hade ställts i relation till de för jordbrukskreditkassorna stipulerade bestämmelserna om skyldig-

het att avsätta vinsten till reservfond. Mot en begränsning av avdragsrätten efter sådana normer syntes ur skatteteknisk synpunkt intet vara att erinra, i all synnerhet som hypoteks- och bostadskreditinrättningarna åtnjote skattefrihet för avsättning till reserv- och säkerhetsfond efter i stort sett liknande grunder. Däremot förefölle den föreslagna beräkningsgrunden ur skattesynpunkt kunna medföra, att skattskyldigheten för flertalet jordbrukskreditkassor måhända i realiteten åtminstone tillsvidare endast bleve av formell natur. Vid sådant förhållande kunde ifrågasättas, huruvida icke den skattefria fondavsättningen borde ytterligare begränsas. Gentemot sistnämnda alternativ kunde följande synpunkter anföras. För jordbrukskasserörelsens vidkommande vore det givetvis av stort intresse, att dess organisationer hade en solid ekonomisk ställning. Följaktligen torde det vara av vikt, att en kraftig fondbildning åstadkommes för att möta de eventuella förluster, som på grund av inträffande ogynnsamma förhållanden kunde uppkomma. Uppenbarligen skulle denna fondbildning i hög grad befrämjas genom den nu föreslagna skattefriheten. På grund därav och då det också vore önskvärt, att de för jordbrukskreditkassorna lagstadgade reservfonderna snarast möjligt uppnåddes, syntes den av motionärerna äskade avdragsrätten för jordbrukskreditkassorna vara befogad.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län, som förklarar sig i princip ställa sig betänksam mot varje utsträckning av de i författningarna bestämda skattelättnaderna, har dock ej kunnat finna det annat än billigt och rättvist, att nu ifrågavarande institutioner erhöle skattelättnader motsvarande dem, som tillkomme övriga kreditinstitutioner.

Länsstyrelsen i Kristianstads län har ansett skäl föreligga att medgiva jordbrukskreditkassor viss skattelättnad. Denna syntes emellertid icke kunna fastställas utan ytterligare utredning och övertägande, vilka borde föregå ett tillmötesgående av motionärernas krav. Ett bifall till motionen skulle innebära i fråga om i länet varande kreditkassor, att dessa icke inom överskådlig tid komme att underkastas skattskyldighet. Ehuru skäl talade för, att en kraftigare fondbildning borde komma till stånd hos jordbrukskreditkassorna, kunde länsstyrelsen icke tillstyrka en anordning, varigenom dessa i olikhet med andra ekonomiska föreningar helt skulle undandragas skattskyldighet. Det borde i detta sammanhang erinras om, att jordbrukskreditkassorna genom statsbidrag till förvaltningskostnader erhöle ett understöd, som icke tillkomme andra kreditinrättningar. Särskilt i förhållande till sparbanker skulle den ifrågasatta avdragsrätten för årsvinsten eller del därav icke vara helt tillfredsställande.

Länsstyrelsen i Östergötlands län har icke velat helt avstyrka det av motionärerna framställda förslaget. Länsstyrelsen ville emellertid framhålla, att kassorna icke borde medgivas större skattelättnader än de, som genom 1942 års lagstiftning på området beretts hypoteksinrättningarna m. fl., och borde alltså procenttalen för de skattefria fondavsättningarna avvägas med hänsyn härtill. Länsstyrelsen har därjämte anfört bland annat följande:

»De väsentliga ekonomiska förmåner, som staten berett jordbrukets kreditkassor, torde närmast vara att anse såsom indirekt understöd åt jordbruket. En skattelättnad i nu åsyftad form kommer att verka för samma ändamål. Det förhållandet att viss skattefrihet kommer att beredas en viss näringsgren och vissa yrkesutövare torde vara ägnat att mana till försiktighet. En jämförelse med sparbankerna med de mera allmänna ekonomiska syften de fullfölja, torde ej komma föreliggande anspråk från kassornas sida att framstå såsom i synnerlig hög grad berättigat. Mera berättigat synes kravet vara på likställighet med hypoteksinrättningarna, svenska bostadskreditkassan och bostadskreditföreningarna. Sedan dessa medgivits skattefrihet i viss utsträckning för fonderade medel, torde kassornas genom motionärerna framställda krav icke utan vidare böra avvisas. Emellertid synes även mellan nämnda kreditinrättningar och kassorna en viss olikhet föreligga av beskaffenhet att böra tagas i beaktande vid frågans bedömning. Kreditkassorna ha till primär uppgift att tillgodose jordbrukets behov av driftkredit. De andra kreditinrättningarna tillgodose den mera långfristiga krediten genom att tillhandahålla anläggningsskapital. Det allmänna intresset synes härigenom framträda starkare. Den strävan efter konsolidering av jordbruksskasserörelsen, åt vilken motionärerna givit sitt stöd, synes väl i visst avseende vara förtjänt av skattepolitiskt stöd. I den mån kassorna fylla ett verkligt ekonomiskt behov torde de uppnå den eftersträfvade konsolideringen utan särskilda skattelättnader.»

Länsstyrelsen i Gävleborgs län har icke ansett det motiverat, att jordbrukets kreditkassor bereddes skattefrihet för vissa avsättningar till reservfond. I varje fall syntes det länsstyrelsen icke motiverat för andra kassor av denna kategori än för centralkassorna och för dessa i så fall allenast till dess reservfonden vuxit till 10 procent av kassans utlåning vid utgången av senast förflutna räkenskapsår. Gällande författningars bestämmelser angående avsättningar till reservfonder för jordbrukets kreditkassor syntes innebära full trygghet för reservfondernas snabba tillväxt. Länsstyrelsen ansåge därför icke behovet av än snabbare tillväxt av reservfonderna så trängande, att skattefrihet för sådana avsättningar skulle vara nödvändig. Hur önskvärt det än vore att dessa kassors reservfonder snarast komme att uppgå till betryggande belopp, syntes det dock icke lika angeläget som beträffande de penninginstituten, med vilka motionärerna anställt jämförelse.

Bank- och fondinspektionen har avstyrkt bifall till motionerna och till stöd härför anfört bland annat följande:

»Med berörda exemplifiering synas motionärerna vilja göra gällande jämfällbarhet med jordbrukets kreditkassor. Inspektionen kan icke helt följa motionärerna härutinnan. Ifråga om hypoteksorganisationerna kan man här bortse från det förhållandet, att staten lämnat dem — liksom även jordbruksskasseorganisationen — sitt ekonomiska stöd. Enbart detta förhållande läser icke kunna konstituera skattefriheten. I motsatt fall skulle fråga om skattefrihet i motsvarande omfattning kunna resas i de numera mycket talrika fall, där staten lämnar ekonomiskt stöd, exempelvis i form av aktiekapital för under bolagsform arbetande näringsföretag. Hypoteksorganisationerna hava erhållit en organisation som föranlett att de till och med kunna betraktas såsom halvstatliga. Detta förhållande torde hava varit anledningen till att de tidigare till och med varit helt befriade från annan skatt än fastighetsskatt. Därtill kommer, att hypoteksinrättningarna bedriva ekonomisk

rörelse utan vinstsyfte. Sistnämnda förhållande gäller ävenledes i fråga om sparbanker. Jordbrukskassväsendet har däremot icke en sådan organisation som nyss angivits, och såväl centralkassornas som jordbrukskassornas verksamhet är så tillvida inriktad på vinst, som utdelning å insatser är under vissa förhållanden medgiven, inom de förra kassorna till anslutna jordbruksekonomiska föreningar och inom de senare till anslutna medlemmar.

Slutligen vill inspektionen framhålla, att konsolideringssyftet såsom underlag för skattefrihet kan åberopas av vilket aktiebolag och vilken ekonomisk förening som helst, ty för dessa gälla ävenledes i lag givna föreskrifter, enligt vilka fondavsättning skall ske i viss omfattning. En sådan konsekvens av en om också begränsad skattefrihet för jordbrukets kreditkassor, vilka enligt inspektionens förmenande i förevarande avseende icke intaga någon särställning, bör givetvis avstyras.»

Utskottets yttrande.

Såsom framgår av den ovan lämnade redogörelsen infördes genom lagstiftning vid 1942 års riksdag skattskyldighet för hypoteks- och bostadskreditinrättningarna, vilka tidigare varit frikallade från skattskyldighet. Samtidigt därmed intogs i 29 § 3 mom. kommunalskattelagen ett stadgande, varigenom dessa inrättningar medgavos rätt i viss utsträckning till avdrag för fondavsättning. I de nu föreliggande motionerna yrkas, att jordbrukets kreditkassor skola erhålla en motsvarande avdragsrätt.

Medgivande av en skattelättnad av nu förevarande slag är givetvis att betrakta såsom en form av stöd från det allmännas sida åt den verksamhet, varom fråga är. För egen del kan utskottet icke undgå att hysa betänkligheter mot att sådant stöd lämnas i form av skattelättnad. I den mån skattelättnaden medför, att någon behållen inkomst icke återstår att beskatta, blir resultatet av skattelättnaden detsamma som om den därtill berättigade varit helt och hållet befriad från skattskyldighet. En för vissa skattskyldiga medgiven skattelättnad kan även — såsom framgår av de nu föreliggande motionerna — föranleda, att anspråk framställas om utsträckning av skattelättnaden jämväl till andra områden. Enligt utskottets mening är det förden skull angeläget, att återhållsamhet iakttages i fråga om medgivande av skattelättnader av förevarande slag.

Borttagandet av den förut medgivna skattefriheten för hypoteks- och bostadskreditinrättningarna skedde på förslag av 1936 års skattekommitté. I sitt år 1939 avgivna betänkande (Statens offentl. utredn. 1939: 47) berörde kommittén jämväl frågan om beskattningen av jordbrukets kreditkassor. Kommittén framhöll därvid bland annat, att, då jordbrukets kreditkassor vore organiserade och hade sin verksamhet ordnad på likartat sätt som hypoteks- och bostadskreditinrättningarna, jordbrukets kreditkassor torde böra beskattas efter samma grunder som dessa. Då kommittén beträffande hypoteks- och bostadskreditinrättningarna föreslagit, att dessa inrättningar skulle erlägga skatt till staten efter ett grundbelopp av 10 procent men vara befriade från skyldighet att erlägga skatt för förmögenhet, skulle enligt kommitténs

förslag jämväl jordbrukets kreditkassor beskattas i överensstämmelse därmed. Vid 1942 års författningsändringar i fråga om skattskyldigheten för ovannämnda institutioner vunno de av kommittén sålunda föreslagna grunderna statsmakternas godkännande.

Att en viss likhet i fråga om organisation och arbetssätt föreligger mellan jordbrukets kreditkassor samt hypoteks- och bostadskreditinrättningarna synes utskottet otvivelaktigt. Huruvida denna likhet är så stor, att jordbrukets kreditkassor böra liksom nämnda inrättningar medgivas någon avdragsrätt för avsättningar till reservfond, är utskottet däremot i frågans nuvarande läge icke i tillfälle att konstatera. Utskottet anser emellertid omständigheterna vara sådana, att skäl förefinnas för en utredning av berörda spörsmål, och utskottet förordar fördenskull en sådan utredning. Oavsett de betänkligheter, som utskottet enligt vad ovan anförts har beträffande den ifrågavarande avdragsrätten för fondavsättningar i och för sig, torde — så länge bestämmelser av detta slag bibehållas i vår skattelagstiftning — givetvis böra tillses, att sådana rättssubjekt, som till organisation och verksamhetsätt äro likartade med dem, som nu åtnjuta ifrågavarande förmåner, erhålla en lika behandling i skattehänseende. Därest utredningen skulle giva vid handen, att fog förefinnes för en utsträckning av avdragsrätten till jordbrukets kreditkassor, bör jämväl undersökas, efter vilka grunder avdrag skall vara medgivet. En obegränsad avdragsrätt, på sätt i motionerna ifrågasatts beträffande svenska jordbrukskreditkassan, synes utskottet i varje fall icke lämplig.

Vid utredningen bör även beaktas, att jordbrukets kreditkassor, i den mån de bildats före den 1 juli 1942, för närvarande åtnjuta bidrag av staten till sina förvaltningskostnader. Visserligen äro dessa förvaltningsbidrag stadda under avveckling. Så länge bidragen fortfara att utgå, skulle emellertid, därest kassorna medgäves den i motionerna föreslagna avdragsrätten, kassorna komma i åtnjutande av stöd i två olika former. Vid medgivande av ifrågavarande avdragsrätt torde därför enligt utskottets mening böra tagas under överbäggande, huruvida icke dessa statliga förvaltningsbidrag borde omedelbart upphöra att utgå. Enligt vad utskottet inhämtat uppgå förvaltningsbidragen för budgetåret 1942/43 till sammanlagt 215,000 kronor. De av jordbrukets kreditkassor under år 1942 erlagda skatterna till stat och kommun lära enligt uppgift hava utgjort omkring 313,000 kronor.

Med hänsyn till nu anförda omständigheter finner sig utskottet böra förorda bifall till motionärernas förslag allenast i så måtto, att den i motionerna berörda frågan göres till föremål för närmare utredning.

Utskottets hemställan.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av de likalydande motionerna I: 83 av herr Friggeråker m. fl. och II: 120 av herr Nilson i Spånstad m. fl., om viss skattefrihet för jordbrukskassor m. fl., i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning av frågan, huruvida jordbrukets kreditkassor böra medgivas rätt att vid beskattningen erhålla avdrag för viss avsättning till reservfond samt därvid beakta vad i detta betänkande anförts ävensom för riksdagen framlägga de förslag, som må av utredningen förordas.

Stockholm den 8 april 1943.

På bevillningsutskottets vägnar:

A. J. BÄRG.

Närvarande:

från första kammaren: herrar *Johan Bärge, Wahlmark, Sjödahl, Egnell, Ekman, friherre Lagerfelt*, Eklund*, Sandström*, Sylwan** och *Lindblom*; samt

från andra kammaren: herrar *Björklund*, Hammarlund, Orgård, Sandberg, Lundell, Kilbom*, Rosander, Sundström* i Skövde, *Bladh* och *Karlsson* i Granebo.

* Icke närvarit vid justering av betänkandet.